

UTRECHT, 24 september 2025

BETREFT: Consultatie novelle strafbaarstelling illegaal verblijf

Geachte heer, mevrouw,

In reactie op de internetconsultatie over de novelle strafbaarstelling illegaal verblijf wil Pharos, Expertisecentrum Gezondheidsverschillen, de volgende opmerkingen maken. Naast de novelle betreffen onze opmerkingen ook de bredere voornemens in de voorliggende asielwetten. Pharos vindt het belangrijk dat hierin de gevolgen die de wetten kunnen hebben voor de gezondheid van mensen met een vluchtachtergrond worden meegewogen.

Strafbaarstelling illegaliteit

Het lijkt positief dat minister Van Weel de strafbaarstelling van hulp aan mensen zonder papieren uit de Asielnoodmaatregelenwet wil halen. Deze voorgestelde aanpassing verandert echter niets aan het feit dat mensen zonder verblijfspapieren straks strafbaar zijn. Mensen die hier vaak al jaren wonen en werken, worden daarmee nog meer buitengesloten en in een meer kwetsbare positie gebracht. Nu al is bekend dat mensen zonder verblijfspapieren, hulp en gezondheidszorg uitstellen of mijden omdat zij de consequenties vrezen. Dit zal hiermee verergeren, met grote gevolgen voor henzelf en hun familie. Daarnaast is toegang tot en continuïteit van zorg niet alleen voor mensen zelf, maar ook voor de algemene volksgezondheid van belangⁱ.

Pharos adviseert de strafbaarstelling van illegaal verblijf in zijn geheel te schrappen. Daarnaast zal het invoeren van de voorgenomen asielwetten zorgen voor meer onzekerheid, meer procedures en meer druk op de asielketen en de rechtspraak. Beschikbare kennis laat zien dat dit zorgt voor meer onzekerheid en stress, wat de gezondheid en de integratie van mensen die gevlucht zijn ondermijnt.

Toenemende psychische problemen door langdurige onzekerheid

De nieuwe asielwetten zullen vluchtelingen tweederangsburgers maken door de combinatie van inperking van hun recht op gezinshereniging, een slechtere rechtspositie doordat de vergunning iedere drie jaar verlengd moet worden en het ontbreken van een reëel en toegankelijk perspectief op een permanente vergunning of naturalisatie. Doordat gezinshereniging nauwelijks nog mogelijk is worden mensenrechten geschondenⁱⁱ, met onder meer als gevolg ontwrichte gezinnen en toenemende psychische klachtenⁱⁱⁱ. Ook kunnen de wetten leiden tot een verslechtering van de positie van vrouwen, kinderen en mensen uit de lhbtqi+ gemeenschap.

De post-migratie leefsituatie draagt in belangrijke mate bij aan het ontstaan en voortduren van psychische problematiek bij mensen die gevlucht zijn^{iv}. Denk daarbij aan factoren als onzekerheid over verblijf, lange asielprocedure, het verblijf in een azc, zorgen over familie of zorgen over het wel of niet slagen van gezinshereniging^v. Met deze wetten zullen gezinsleden nog veel langer van elkaar gescheiden zijn, wat ook na eventuele hereniging grote gevolgen

heeft. Zorgen hierover, maar ook over geld, wonen, werk en toekomst zijn grote bronnen van stress en hebben daarmee een enorme impact op psychisch welzijn^{vi} en de gezondheid. Ook de tijdelijkheid van bescherming en status zorgen voor gevoelens van stress en onveiligheid, die een rol spelen bij het ontstaan, voortduren of verergeren van psychische en psychiatrische problematiek. Dit zorgt ervoor dat GGZ behandeling minder goed zal slagen en vergroot de kans op een slechter cognitief en sociaal functioneren en daaraan gerelateerde beperkingen voor het maatschappelijk functioneren en inburgeren^{vii}. Discriminatie^{viii} maakt mensen ziek en sociale uitsluiting vergroot de gezondheidsverschillen^{ix}. Deze nieuwe wetten zullen dit verergeren. Kortom, we verwachten meer problematiek, verergering van de problematiek, meer uitval en hogere maatschappelijke- en zorgkosten.

Averechts

Door rijksoverheid zelf, gemeenten, werkgevers en tal van maatschappelijke organisaties wordt hard gewerkt aan het stimuleren van inburgering en participatie van nieuwkomers in de maatschappij. Met deze asielwetten wordt deze inzet teniet gedaan. Als mensen geen stabiel toekomstperspectief hebben, zal dat negatief effect hebben op hun kansen en mogelijkheden. Een toenemende zorgdruk en minder actief participerende (werkende) nieuwkomers kosten handenvol geld en vergroot bestaande problematiek in de zorg en op de arbeidsmarkt.

Op lange termijn zal dit dus voor nieuwkomers en de hele samenleving een negatief effect hebben. Minder integratie en participatie, meer problemen en gezondheidsklachten.

Pharos wil vanuit haar kennisfunctie aandringen op het meewegen van de hierboven geschetste gezondheidsaspecten bij de te maken keuzes over de asielwetten, en aandringen op werken aan duurzame, uitvoerbare en constructieve wetgeving.

Mochten er vragen zijn naar aanleiding van dit schrijven dan horen wij het graag.

Met vriendelijke groet,

J.W. Hingst, directeur-bestuurder a.i.

ⁱ Denk hierbij aan infectieziekten als tuberculose, hepatitis B en seksueel overdraagbare aandoeningen die vaker voor kunnen komen en dus tijdig behandeld moeten worden. De Vito E, Waure C de, Specchia ML, et al. (2015). Public Health aspects of migrants' health: a review of the evidence on health status for undocumented migrants in the European Region. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe

ⁱⁱ <https://www.vluchtelingenwerk.nl/sites/default/files/2025-09/a8dcfaaa-568d-49e4-b72e-d1fdbe3889ea.pdf>

En Debruyne, P. (2024). Gezinshereniging onder druk.

ⁱⁱⁱ <https://www.pharos.nl/infosheets/asielzoekers-vluchtelingen-statushouders-gezinshereniging/>

^{iv} Silove D, Ventevogel P & Rees S (2017). The contemporary refugee crisis: an overview of mental health challenges World Psychiatry 16, 2: 130-139.

^v Brummel-Ahlaloum J, Andriessen T, Smal E & Kawous R (2018). Welzijn en gezondheid van gezinsherenigers – Een verkenning. Utrecht: Pharos.

^{vi} <https://www.wodc.nl/onderzoek-in-uitvoering/statistiek-en-monitoring/syrische-statushouders-in-nederland>

^{vii} Razenberg, I. (2019). De rol van gezondheid bij inburgering van statushouders. Het Verwey-Jonker Instituut, Utrecht.

^{viii} <https://www.pharos.nl/discriminatie-in-de-zorg-gezondheid/>

^{ix} <https://www.pharos.nl/kennisbank/sociale-uitsluiting-en-gezondheidsverschillen-koia/>